

PROBLEMS OF INTRODUCTION OF PRODUCT QUALITY CONTROL SYSTEM IN CONSTRUCTION INDUSTRY ENTERPRISES

Suyunov Abdumajid

Candidate of Technical Sciences, Professor

Samarkand State Institute of Architecture and Construction, Uzbekistan

Suyunov49@mail.rutel: +998902247241.

Atabaev Kodir Kaharovich

Candidate of Technical Sciences, Senior Lecturer

Samarkand State Institute of Architecture and Construction, Uzbekistan

godirataboyev1960@gmail.com, tel. +998915401448

Umirzakov Ulugbek Nasridinovich,

Teacher Samarkand State Institute of Architecture and Construction, Uzbekistan

godirataboyev1960@gmail.com, tel: +998915319128

Abstract:

This article provides an analysis of the problems of improving product quality in the construction and building industry enterprises, as well as methods of creating a system of rapid quality control. It also describes the types of preparations for the introduction of the system, the description of the final results of the control system, conclusions and recommendations.

Key words: market economy, quality, quality system, defect, level of quality, cost, material, construction and others.

Кириш. Ўзбекистон Республикаси мустақиллик йилларида ижтимоий-иқтисодий соҳада катта ўзгартиришларни амалга оширди, халқнинг фаровон турмуш тарзини яратиш учун, уларни яхши турар-жой бинолари, маданий-маиший ва коммунал соҳадаги бино ва иншоотлар билан таъминлаш давлатимизнинг асосий вазифаларидан бирига айланди. Таҳлиллар кўрсатадики, Республикамиз аҳолисининг 68% ёшлар эканлигини, ёш оилаларни сифатли, қўлай турар-жой бинолари билан таъминлаш давлатнинг асосий мақсадларидан бири эканлигини инобатга олсак, турар-жой бинолари қурилиши ва бу биноларнинг сифатига эътибор долзарб муаммолардан бирига айланмоқда.

Тақдирот усули. Архитектура ва қурилиш соҳасини бошқаришнинг самарали механизмларини жорий этиш ҳудудларнинг замонавий қиёфасини шакллантириш, ҳаёт ва тадбиркорлик учун қулай шарт-шароитларни яратишга қаратилган шаҳарсозлик фаолиятини сифат жиҳатидан янги даражага кўтаришнинг муҳим шарти ҳисобланади.

Шу билан бирга, таҳлиллар қурилиш соҳасида давлат бошқарувини ташкил этишда замонавий шаҳарсозлик услублари, нормалари ва қоидаларини кенг жорий қилишга, рақобатни ривожлантиришга тўсқинлик қилаётган бир қатор тизимли муаммолар мавжуд. Улар қаторига биринчидан, қурилиш материаллари ишлаб чиқаришнинг ҳолати ҳамда ривожланиш тенденциялари комплекс таҳлил қилинмаган, истиқболли йўналишлари белгиланмаган, иккинчидан, қурилиш-монтаж ишлари сифатини самарали назорат қилиш учун мавжуд ресурсларни сафарбар этишга имкон бермаяпти, учинчидан, улар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш даражасининг пастлиги шаҳарсозлик соҳасида давлат хизматларини кўрсатишнинг максимал шаффофлиги ва самарадорлигини таъминламаётганлиги кузатилмоқда. Ушбу муаммолар Президентимиз қотор фармонларида узининг танқидий баҳосини топди ва уларнинг ечимини топишни амалий йўллари белгиланди [1].

Ўзбекистон Республикаси ўзида бозор иқтисодиётини жорий этар экан, бу биринчи навбатда корхоналарда ишлаб чиқаришга янгича ёндошишни, рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқаришни, ишчи ходимларни моддий ва маънавий рағбатлантиришни, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотни сифатини талаб даражасида бўлишига эришишни, ҳамда маҳсулот таннархини пасайтиришни талаб этади.

Республикада фаолият кўрсатаётган 37 мингга яқин қурилиш корхоналарида ва саноат корхоналарида маҳсулот сифатини оширишга охириги пайтда катта эътибор берилмоқда, айниқса қурилиш ташкилотлари тендерларда қатнашиб, рақобатда ютиб чиқиши учун албатта асосий кўрсаткичларидан бири бу сифатли маҳсулот етказиб бериш ҳисобланади.

Сифатли маҳсулот чиқариш учун ниҳоятда кўп омиллар таъсирини енгиб ўтиш зарур, масалан, ишчиларнинг малакаси яхши бўлиши, хом-ашёлар сифатли бўлиши, назорат ўз вақтида, тўғри бўлиши, технология бузилмаслиги ва бошқа факторлар таъсирини яхши билиш зарур.

Хозирги кунда қурилиш маҳсулот сифати талаб даражасида эмас, айниқса бу уй-жой қурилишига тўғридан-тўғри боғлиқ. Хозирги пайтда ҳам 10-20% бинолар нуқсонлар билан ишга туширилмоқда. Қурилиш катта миқдорда хом-ашё, ярим фабрикатлар, конструкциялар ва материалларни талаб қилади. Аммо бу материал ресурсларнинг сифати талаб даражасида эмас.

Қурилиш индустрияси кархоналари ва заводлари томонидан ишлаб чиқарилаётган маҳсулот анча камчиликларга эга, нуқсонлари кўп, баъзан заводларда нуқсонларни йўқотиш учун ишчилар асосий ишидан воз кечиб ремонт (таъмирлаш) билан шуғулланишига тўғри келади. Шунинг учун ҳаражатлар 1-3% ошиши, иш ҳақи фонди 2% гача зарар кўришига олиб келмоқда[2].

Шу сабабли, қурилиш конструкциялари ишлаб чиқарувчи заводларда маҳсус хизмат, яъни маҳсулот сифатини бошқариш тизими жорий қилинган. Сифатни

бошқариш тизими назорат, режа тузиш, аттестация утказиш, рағбатлантириш каби ишларни йўлга қўймоқда. Аммо бу ҳали етарли эмас, камчилик кўп.

Қурилиб битказилган бино ва иншоотларни доимий равишда экологик мониторинг қилиб бориш табиий ва тегхноген тусдаги фавқулодда вазият юз берганда бино ва иншоотларни чидамлилигини оширади .

Ушбу ишда биз тадқиқот ва таҳлиллар асосида темирбетон конструкциялари заводи маҳсулотини сифатини тизимини тезкор бошқариш ечимларига самарали ёндашиш учун завод маҳсулотига таълуқли компонентларни ўрганиб, таҳлил қилиб чиқдик. Бу компонентларни таҳлил қилишда, таъсир даражасини аниқлашда замонавий усуллардан бири бўлган “Тизимли таҳлил” усулидан фойдаландик. Чунки, бу усул ёрдамида долзарб техник- иқтисодий ва ечими қийин бўлган муаммоларни аниқлаш осон кечади.

Сифатни тезкор (оператив) назорат қилиш тизимини жорий қилиш учун аввало бир катор тайёргарлик ишларини олиб бориш зарур:

1) Завод ишлаб чиқараётган ҳамма темир-бетон конструкциялар учун "бирлик сифат курсаткичлари" (БСК)ни аниқлаш лозим;

2) Бирлик сифат курсаткичларини ахамиятлилигини эътиборга олиб тартиблаштириш (ранжировка) қилиш ва завод учун аниқ бир маҳсулотда қайси БСК асосий эканлигини аниқлаш лозим (бу эксперт сўрови натижасида аниқланди);

3) Хар бир бирлик сифат курсаткичи учун характерли бўлган нуқсонларни бартараф этишга ўртача меҳнат харажатлари меъёрини аниқлаш керак. Ўртача меҳнат харажатларини аниқлашда бир кишининг нуқсон ва камчиликларни бартараф қилишдаги бир соатда сарф қилган меҳнат харажатлари асос қилиб олинади.

Тизимли таҳлилнинг ижобий томони шундаки, устивор йўналишларни хар бирини алоҳида таҳлил қилиб чиқиш, ижобий ва салбий таъсирлар доирасини белгилаб олиш имкониятини борлигидир.

Маҳсулот сифатини ошишига тезкор(оператив)механизациялашган назорат тизимини таъсирини яъни сифатли маҳсулот чиқишига ўз таъсирини кўрсатувчи омилларни алоҳида-алоҳида қуриб чиқдик, улар жумласига қуйидаги натижаларни киритиш мумкин:

Натижалар: 1.Ўз вақтида камчиликларни аниқлаш ва бартараф этиш. Агар камчилик ва нуқсонлар тезкор аниқланмаса камчилик бошқа навбатдаги жараёнга ўтиб кетади ва қурилиш ҳамда эксплуатация даврида ўзини салбий жиҳатларини номаён этади.

2.Ҳамма маҳсулотларни тўлиқ назорат қилиш. Ҳозирги пайтда ҳам иш сменасида техник назорат бўлими ходимлари айрим маҳсулотларни назорат қилади.Тўлиқ назорат қилишга вақти етишмайди.

3.Назоратчилар сонини икки мартага қисқартиришга олиб келади. Бу дегани тезкор механизациялашган тизим ёрдами натижасида ТНБ ходимларини иши енгиллашади,уларни сонини қисқартиришга имкон яратилади деганидир.

4.ТНБ ходимлари вақти 50-70% тежалди. Улар энди маҳсулот сифатини тўлиқ назорат қилишга ўтади.

Бошқариш тизимида маҳсулот сифатини тезкор назорат қилишнинг асосий натижаларини қуйидаги тизимли таҳлил чизмасида куриш мумкин:

5.Назоратчилар иши 2-3 марта осонлаштирилади. Чунки улар 5-6 тагача бўлган назорат журналларини тўлдирмайди. Машина(компьютер) ўзи қайд этиб боради.

6.Цех,завод маҳсулоти тезкор баҳоланади. Ҳар сменада сўнг раҳбарнинг столига маҳсулот сифати даражаси ва бажарувчиларни (ишчиларни) сифат коэффициентлари кўрсаткичлари тезкор келиб тушади ва ўз вақтида баҳосини олади.

7.Камчиликларни асосийлари ўз вақтида аниқланади. Кўп харажат талаб қиладиган (созлаш ва таъмирлаш учун) “асосий” нуқсонлар компьютер дастурлари ёрдамида тез аниқланади.

8.Нуқсон ва яроқсизликдан ҳосил бўладиган шартли йўқотишлар аниқланади. Ҳар смена охирида қанча йўқотишлар бўлиши топилади (пул бирлиги кўринишида). Қизиқувчиларга- Самарқанд давлат архитектура-қурилиш институтининг “Қурилишда менежмент” кафедраси профессор-ўқитувчилари тамонидан бу махсус масалаларни ечиш дастурлари мавжуд,кафедра тамонидан ишлаб чиқилган[3].

9. Рағбатлантириш такомиллашади. Чунки ишчиларни меҳнатини сифат коэффиценти топилади ва шу орқали моддий рағбатлантирилади.

10. Нуқсонларни пайдо бўлиши 60-70 % камаяди. Чунки 3-4 та “асосий” нуқсонлар йўқотилишига эришилса сифат 80% гача ошиши мумкин. Бу нуқсонларни тури(номи) ранжировка қилиш ёрдамида аниқланади.

11. Сифатсиз маҳсулот чиқариш 30% камаяди. Бу албатта яхши кўрсаткич ҳисобланади ва хоказолар.

12. Қурувчилар қурган бино ва иншоотларда инсонлар яшайди ва меҳнат қилади, инсонларни ҳаёти ва хавфсизлиги энг долзарб муаммо ҳисобланади. Шунинг учун сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқариш давр талабидир. Фавқулудда вазиятларни олдини олиш учун эса ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сифатини доимий равишда экологик мониторинг қилиш талаб этилади [4].

Хулоса. Ушбу сифатни бошқаришни тезкор механизациялашган тизими темирбетон конструкциялари заводига ўрнатилса олинадиган йиллик иқтисодий самараси битта цех бўйича қуйидагича бўлади:

$E = E_c - C - E_n \times K = 108000 - 22350 - 0,15 \times 3300 = 85155$ минг сўм.

Бу ерда:

E_c - ишлаб чиқариш йўқотишлари камайишидан олинган самара ;

C -йиллик эксплуатация харажатлари;

K -ўрнатиш учун қилинадиган бир мартали харажатлар;

E_n - самарадорлик коэффиценти.

Бу ҳисоблардан кўриниб турибдики,тезкор(оператив) назорат тизимини бошқа турдаги заводларда ҳам жорий этиш мақсадга мувофиқ экан.

Адабиётлар рўйхати

1.Қурилиш соҳасида давлат бошқарув тизимини тубдан такомиллаштириш чоратadbирлари тўғрисида ПФ-5392 02.04.2018 й.

2. Инновационный менеджмент: учеб. пособ. /Под ред. Л.Н. Оголевой. – М.: ИНФРА-М, 2012 г.

3. Суюнов А.С. Модернизация систем управления качеством продукции в строительном комплексе Узбекистана. Монография. -Ташкент: «Фан ва технология» 2011,132 с.

4, Atabaev K. K. ENVIRONMENTAL MONITORING OF THE ENVIRONMENT AND EMERGENCY. Basis of Applied Sciences and Its Development in the Contemporary World. Page : 321-327. 16.07.2020